

THE PALIVERSE PROJECT

Το σύμπαν της σοφίας του Βούδα

Σχόλια (Aṭṭhakathā)

Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια (Sutta Piṭaka -
Aṭṭhakathā)

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων (5. Khuddaka Nikāya -
Aṭṭhakathā)

15. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-2 (15. Jātaka-
aṭṭhakathā-2)

19. Το βιβλίο των εξήντα (19. Saṭṭhinipāto)

PaliVerse

5. Η συλλογή των μικρών κειμένων

15. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-2

19. Saṭṭhinipāto

529. Soṇakajātakavaṇṇanā

Kassa sutvā sataṃ dammīti idaṃ satthā jetavane viharanto nekkhammapāramiṃ ārabbhā kathesi. Tadā hi bhagavā dhammasabhāyaṃ nekkhammapāramiṃ vaṇṇayantānaṃ bhikkhūnaṃ majjhe nisīditvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi tathāgato mahābhinikkhamanaṃ nikkhantoyevā”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte rājagahe magadharājā nāma rajjaṃ kāresi. Bodhisatto tassa aggamahesiyā kucchismiṃ nibbatti, nāmaggaḥaḍdivase cassa “arindamakumāro”ti nāmaṃ kariṃsu. Tassa jātadivaseyeva purohitassapi putto jāyi, “soṇakakumāro”tissa nāmaṃ kariṃsu. Te ubhopi ekatova vaḍḍhitvā vayappattā uttamarūpadharā rūpena nibbisesā hutvā takkasilāṃ gantvā uggahitasippā tato nikkhamitvā “sabbasamayasippaṇca desacārittaṇca jānissāmā”ti anupubbena cārikaṃ carantā bārāṇasiṃ patvā rājuyyāne vasitvā punadivase nagaraṃ pavisīṃsu. Taṃ divasaṇca ekacce manussā “brāhmaṇavācanaṃ karissāmā”ti pāyasaṃ paṭiyādetvā āsanāni paññāpetvā āgacchante te kumāre disvā gharaṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpesuṃ. Tattha bodhisattassa paññattāsane suddhavatthaṃ atthataṃ ahosi, soṇakassa rattakambalaṃ. So taṃ nimittaṃ disvāva “ajja me piyasahāyo arindamakumāro bārāṇasirājā bhavissati, mayhaṃ pana senāpatitṭhānaṃ dassatī”ti aññāsi. Te ubhopi katabhattakiccā uyyānameva agamaṃsu.

Tadā bārāṇasirañño kālakatassa sattamo divaso hoti, aputtakam rājakulaṃ. Amaccādayo pātova sasīsaṃ nhātā sannipatitvā “rajjārahassa santikaṃ gamissatī”ti phussarathaṃ yojetvā vissajjesuṃ. So nagarā nikkhamitvā anupubbena rājuyyānaṃ gantvā uyyānadvāre nivattitvā ārohaṇasajjo hutvā atṭhāsi. Bodhisatto maṅgalasilāpaṭṭhesasīsaṃ pārupitvā nipajji, soṇakakumāro tassa santike nisīdi. So tūriyasaddaṃ sutvā “arindamassa phussaratho āgacchati, ajjesa rājā hutvā mama senāpatitṭhānaṃ dassati, na kho pana mayhaṃ issariyenattho, etasmiṃ gate nikkhamitvā pabbajissāmī”ti cintetvā ekamante paṭicchanne atṭhāsi. Purohito uyyānaṃ pavisitvā mahāsattaṃ nipannakaṃ disvā tūriyāni paggaṇhāpesi. Mahāsatto pabujjhitvā parivattitvā thokaṃ nipajjitvā utṭhāya silāpaṭṭe pallaṅkena nisīdi. Atha naṃ purohito añjaliṃ paggaṇhitvā āha - “rajjaṃ te, deva, pāpuṇātī”ti. “Kīṃ aputtakam rājakula”nti? “Evaṃ, devā”ti. “Tena hi sādhu”ti. Atha naṃ te tattheva abhisiñcitvā rathaṃ āropetvā mahantena parivārena nagaraṃ pavesesuṃ. So nagaraṃ padakkhiṇaṃ katvā pāsādaṃ abhirūhi. So yasamahantatāya soṇakakumāraṃ na sari.

Sopi tasmiṃ nagaraṃ pavitṭhe pacchā āgantvā silāpaṭṭe nisīdi. Athassa purato bandhanā pavuttaṃ sālarukkhaṭo paṇḍupalāsaṃ pati. So taṃ disvāva “yathevetam, tathā mamapi sarīraṃ jaraṃ patvā patissatī”ti aniccādivasena vipassanaṃ paṭṭhapetvā paccekabodhiṃ pāpuṇi. Taṃkhaṇaṇṇevassa gihiliṅgaṃ antaradhāyi,

pabbajitaliṅgaṃ pāturahosi. So “natthi dāni punabbhavo”ti udānaṃ udānento nandamūlakapabbhāraṃ agamāsi. Mahāsattopi cattālīsamattānaṃ saṃvaccharānaṃ accayena saritvā “kahaṃ nu kho me sahāyo soṇako”ti soṇakaṃ punappunaṃ sarantopi “mayā suto vā diṭṭho vā”ti vattāraṃ alabhitvā alaṅkatamahātale rājapallaṅke nisinno gandhabbanāṭakanaccagītādīhi parivuto sampattimanubhavanto “yo me kassaci santike sutvā ‘asukaṭṭhāne nāma soṇako vasatī’ti ācikkhissati, tassa sataṃ dassāmi, yo me sāmaṃ disvā ārocessati, tassa sahassa”nti ekaṃ udānaṃ abhisaṅkharitvā gītavasena udānento paṭhamāṃ gāthamāha -

“Kassa sutvā sataṃ dammi, sahassaṃ diṭṭha soṇakaṃ;
Ko me soṇakamakkhāti, sahāyaṃ paṃsukīlita”nti.

Athassa mukhato luṅcantī viya gahetvā ekā nāṭakīttī taṃ gāyi. Athaṅṇā athaṅṇāti “amhākaṃ raṅṇo piyagīta”nti sabbā orodhā gāyimsu. Anukkamena nagaravāsinopi jānapadāpi tameva gītaṃ gāyimsu. Rājāpi punappunaṃ tameva gītaṃ gāyati. Paṇṇāsamattānaṃ saṃvaccharānaṃ accayena panassa bahū puttadhītaro ahesuṃ, jeṭṭhaputto dīghāvukumāro nāma ahosi. Tadā soṇakapaccekabuddho “arindamarājā maṃ daṭṭhukāmo, ahaṃ tattha gantvā kāmesu ādīnavaṃ nekkhamme cānisaṃsaṃ kathetvā pabbajjanākāraṃ karomī”ti cintetvā iddhiyā ākāsenāgantvā uyyāne nisīdi. Tadā eko sattavassiko pañcacūḷakakumārako mātaraṃ pahito gantvā uyyānavane dārūni uddharanto punappunaṃ tameva gītaṃ gāyi. Atha naṃ so pakkositvā “kumāraka, tvaṃ aṅṇaṃ agāyitvā ekameva gītaṃ gāyasi, kiṃ aṅṇaṃ na jānāsī”ti pucchi. “Jānāmi, bhante, amhākaṃ pana raṅṇo idameva piyaṃ, tena naṃ punnappunaṃ gāyāmī”ti. “Etassa pana te gītassa paṭigītaṃ gāyanto koci diṭṭhapubbo”ti. “Na diṭṭhapubbo, bhante”ti. “Ahaṃ taṃ sikkhāpessāmi, sakkhissasi raṅṇo santikaṃ gantvā paṭigītaṃ gāyitu”nti. “Āma, bhante”ti. Athassa so paṭigītaṃ ācikkhanto “mayhaṃ sutvā”tiādīmāha. Uggaṇhāpetvā ca pana taṃ uyyojesi - “gaccha, kumāraka, imaṃ paṭigītaṃ raṅṇā saddhiṃ gāyāhi, rājā te mahantaṃ issariyaṃ dassati, kiṃ te dārūhi, vegena yāhī”ti.

So “sādhū”ti taṃ paṭigītaṃ uggaṇhitvā vanditvā, “bhante, yāvāhaṃ rājānaṃ ānemi, tāva idheva hothā”ti vatvā vegena mātu santikaṃ gantvā, “amma, khippaṃ maṃ nhāpetvā alaṅkarotha, ajja taṃ daliddabhāvato mocessāmī”ti vatvā nhātamaṇḍito rājadvāraṃ gantvā “ayya dovārika, ‘eko dārako tumhehi saddhiṃ paṭigītaṃ gāyissāmīti āgantvā dvāre ṭhito’ti raṅṇo arocehi”ti āha. So vegena gantvā raṅṇo ārocesi. Rājā “āgacchatū”ti pakkosāpetvā, “tāta, tvaṃ mayā saddhiṃ paṭigītaṃ gāyissasi”ti āha. “Āma, devā”ti. “Tena hi gāyassū”ti. “Deva, imasmiṃ ṭhāne na gāyāmi, nagare pana bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sannipātāpetha, mahājanamajjhe gāyissāmī”ti. Rājā tathā kāretvā alaṅkatamaṇḍape pallaṅkamajjhe nisīditvā tassānurūpaṃ āsanaṃ dāpetvā “idāni tava gītaṃ gāyassū”ti āha. “Deva, tumhe tāva gāyatha, athāhaṃ paṭigītaṃ gāyissāmī”ti. Tato rājā paṭhamāṃ gāyanto gāthamāha -

1. “Kassa sutvā sataṃ dammi, sahassaṃ diṭṭha soṇakaṃ;
So me soṇakamakkhāti, sahāyaṃ paṃsukīlita”nti.

Tattha sutvāti “asukaṭṭhāne nāma te piyasahāyo soṇako vasatī”ti tassa vasanaṭṭhānaṃ sutvā ārocentassa kassa sataṃ dammi. Diṭṭhāti “asukaṭṭhāne nāma mayā diṭṭho”ti disvā ārocentassa kassa sahassaṃ dammīti.

Evam rañña paṭhamam udānagāthāya gītāya pañcacūḷakadārakena paṭigītabhāvaṃ pakāsento satthā abhisambuddho hutvā dīyaḍḍhagāthā abhāsi -

2. “Athabravī māṇavako, daharo pañcacūḷako;
Mayham sutvā satam dehi, sahasam diṭṭha soṇakam;
Aham te soṇakakkhissam, sahāyaṃ paṃsukīḷita”nti.

Tena vuttagāthāya pana ayamatto - mahārāja, yaṃ tvam “sutvā ārocentassa satam dammī”ti vadasi, tampi mameva dehi, yaṃ “disvā ārocentassa sahasam dammī”ti vadasi, tampi mayhameva dehi, aham te piyasahāyaṃ idāneva paccakkhatova “ayaṃ soṇako”ti ācikkhissanti.

Ito param suviññeyyā sambuddhagāthā pāḷinayeneva veditabbā -

3. “Katamasmiṃ so janapade, raṭṭhesu nigamesu ca;
Kattha soṇakamaddakkhi, taṃ me akkhāhi pucchito.
4. “Taveva deva vijite, tavevuyyānabhūmiyaṃ;
Ujuvaṃsā mahāsālā, nīlobhāsā manoramā.
5. “Tiṭṭhanti meghasamānā, rammā aññoññanissitā;
Tesaṃ mūlamhi soṇako, jhāyatī anupādano;
Upādānesu lokesu, ḍayhamānesu nibbuto.
6. “Tato ca rājā pāyāsi, senāya caturaṅgiyā;
Kārāpetvā samaṃ maggaṃ, agamā yena soṇako.
7. “Uyyānabhūmiṃ gantvāna, vicaranto brahāvane;
Āsīnaṃ soṇakam dakkhi, ḍayhamānesu nibbuta”nti.

3-7. Tattha ujuvaṃsāti ujukkhandhā. Mahāsālāti mahārukkhā. Meghasamānāti nīlameghasadisā. Rammāti ramaṇīyā. Aññoññanissitāti sākāhi sākham, mūlena mūlam saṃsibbitvā ṭhitā. Tesanti tesaṃ evarūpānaṃ tava uyyānavane sālānaṃ heṭṭhā. Jhāyatīti lakkhaṇūpaniyyānaārammaṇūpaniyyānaśākhātehi jhānehi jhāyati. Anupādanoti kāmupādānādivirahito. Ḍayhamānesūti ekādasahi aggīhi ḍayhamānesu sattesu. Nibbutoti te aggī nibbāpetvā sītalena hadayena jhāyamāno tava uyyāne maṅgalasālarukkhamūle silāpaṭṭhe nisinnō esa te sahāyo kaṇṇanapaṭimā viya sobhamāno paṭimānetīti. Tato cāti, bhikkhave, tato so arindamo rājā tassa vacanaṃ sutvāva “soṇakapaccakabuddham passissāmī”ti caturaṅginīyā senāya pāyāsi nikkhami. Vicarantoti ujukameva agantvā tasmīṃ mahante vanasaṇḍe vicaranto tassa santikaṃ gantvā taṃ āsīnaṃ addakkhi.

So taṃ avanditvā ekamantaṃ nisīditvā attano kilesābhiraṭṭatā taṃ “kapaṇo”ti maññaṃ māno imaṃ gāthamāha -

8. “Kapaṇo vatayaṃ bhikkhu, muṇḍo saṅghāṭipāruto;
Amātiko apitiko, rukkhamaṇḍasmi jhāyatī”ti.

Tattha jhāyatīti nimmātiko nippitiko kāruṇṇappatto jhāyati.

9. “Imaṃ vākyam nisāmetvā, soṇako etadabravī;
Na rāja kapaṇo hoti, dhammaṃ kāyena phassayaṃ.

10. “Yo ca dhammaṃ niraṃkatvā, adhammamanuvattati;
Sa rāja kapaṇo hoti, pāpo pāpaparāyaṇo”ti.

9-10. Tattha imanti tassa kilesābhiratassa pabbajjaṃ arocentassa imaṃ pabbajjāgarahavacanaṃ sutvā. Etadabravīti pabbajjāya guṇaṃ pakāsento etaṃ abravi. Phassayanti phassayanto yena ariyamaggadhammo nāmakāyena phassito, so kapaṇo nāma na hotīti dassento evamāha. Niraṃkatvāti attabhāvato nīharitvā. Pāpo pāpaparāyaṇoti sayamaṃ pāpānaṃ karaṇena pāpo, aññesampi karontānaṃ patiṭṭhābhāvena pāpaparāyaṇoti.

Evamaṃ so bodhisattaṃ garahi. So attano garahitabhāvaṃ ajānanto viya hutvā nāmagottaṃ kathetvā tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto gāthamāha -

- 11.** “Arindamoti me nāmaṃ, kāsirājāti maṃ vidū;
Kacci bhoto sukhasseyyā, idha pattassa soṇakā”ti.

Tattha kaccīti amhākaṃ tāva na kiñci aphāsukaṃ, bhoto pana kacci idha pattassa imasmiṃ uyyāne vasato sukhavīhāroti pucchati.

Atha naṃ paccekabuddho, “mahārāja, na kevalaṃ idha, aññatrāpi vasantassa me asukhaṃ nāma natthī”ti vatvā tassa samaṇabhadragāthāyo nāma ārabhi -

12. “Sadāpi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Na tesam koṭṭhe openti, na kumbhiṃ na kaḷopiyaṃ;
Paraniṭṭhitamesānā, tena yāpenti subbatā.
13. “Dutiyampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Anavajjapiṇḍo bhottabbo, na ca kocūparodhati.
14. “Tatiyampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Nibbuto piṇḍo bhottabbo, na ca kocūparodhati.
15. “Catutthampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Muttassa raṭṭhe carato, saṅgo yassa na vijjati.
16. “Pañcamampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Nagaramhi ḍayhamānamhi, nāssa kiñci aḍayhatha.
17. “Chaṭṭhampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Raṭṭhe vilumpamānamhi, nāssa kiñci ahīratha.
18. “Sattamampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Corehi rakkhitaṃ maggaṃ, ye caññe paripanthikā;
Pattacīvaramādāya, sotthiṃ gacchati subbato.
19. “Aṭṭhamampi bhadramadhanassa, anāgārassa bhikkhuno;
Yaṃ yaṃ disaṃ pakkamati, anapekkhova gacchatī”ti.

12-19. Tattha anāgārassāti, mahārāja, gharāvāsaṃ pahāya anāgāriyabhāvaṃ pattassa adhanassa akiñcanaṃ bhikkhuno sabbakālaṃ bhadrameva. Na tesanti, mahārāja, tesam adhanānaṃ bhikkhūnaṃ na koṭṭhāgāre dhanadhaññāni openti, na kumbhiyaṃ, na pacchiyaṃ, te pana subbatā paraniṭṭhitaṃ paresaṃ ghare pakkamaṃ

āhāraṃ saṅghāṭiṃ pārupitvā kapālamādāya gharapaṭipāṭiyā esānā pariyesantā tena tato laddhena piṇḍena taṃ āhāraṃ navannaṃ pāṭikulyānaṃ vasena paccavekkhitvā paribhuñjitvā jīvitavuttiṃ yāpenti.

Anavajjapiṇḍo bhottabboti vejjakammādikāya anesanāya vā kuhanā lapanā nemittikatā nippesikatā lābhena lābhaṃ nijigīsanatāti evarūpena micchājīvena vā uppāditā cattāro paccayā, dhammena uppāditāpi apaccavekkhitvā paribhuttā sāvajjapiṇḍo nāma. Anesanaṃ pana pahāya micchājīvaṃ vajjetvā dhammena samena uppāditā “paṭisaṅkhā yoniso cīvaraṃ paṭisevāmī”ti vuttanayeneva paccavekkhitvā paribhuttā anavajjapiṇḍo nāma. Yena evarūpo anavajjapiṇḍo bhottabbo paribhuñjitabbo, yañca evarūpaṃ anavajjaṃ piṇḍaṃ bhuñjamānānaṃ paccaye nissāya koci appamattakopi kilesa na uparodhati na pīleti, tassa dutiyampi bhadraṃ adhanassa anāgārassa bhikkhuno.

Nibbutoti puthujjanabhikkhuno dhammena uppannapīṇḍopi paccavekkhitvā paribhuñjīyamāno nibbutapiṇḍo nāma, ekantato pana khīṇāsavassa piṇḍova nibbutapiṇḍo nāma. Kiṃkāraṇā? So hi theyyaparibhogo, iṇaparibhogo, dāyajjaparibhogo, sāmiparibhogoti imesu catūsu paribhogesu sāmiparibhogavasena taṃ bhuñjati, taṇhādāsabyaṃ atīto sāmī hutvā paribhuñjati, na taṃ tappaccayā koci appamattakopi kilesa uparodhati.

Muttassa raṭṭhe caratoti upaṭṭhākakulādīsu alaggamānasassa chinnavalāhakassa viya rāhumukhā pamuttassa vimalacandamaṇḍalassa viya ca yassa gāmanigamādīsu carantassa rāgasāṅgādīsu ekopi saṅgo natthi. Ekacco hi kulehi saṃsaṭṭho viharati sahasokī sahanandī, ekacco mātāpitūsupi alaggamānaso vicarati korunagaragāmavāsī daharo viya, evarūpassa puthujjanassapi bhadrameva.

Nāssa kiñcīti yo hi bahuparikkhāro hoti, so “mā me corā parikkhāre hariṃsū”ti atirekāni ca cīvarādīni antonagare upaṭṭhākakule nikkhipati, atha nagaramhi ḍayhamāne “asukakule nāma aggi utṭhito”ti sutvā socati kilamati, evarūpassa bhadraṃ nāma natthi. Yo pana, mahārāja, sakuṇavattaṃ pūreti, kāyapaṭibaddhaparikkhārova hoti, tassa tādisassa na kiñci aḍayhatha, tenassa pañcamampi bhadrameva.

Vilumpamānamhīti viluppamānamhi, ayameva vā pāṭho. Ahīrathāti yathā pabbatagahanādīhi nikkhamitvā raṭṭhaṃ vilumpamānesu coresu bahuparikkhārassa antogāme ṭhapitaṃ vilumpati harati, tathā yassa adhanassa kāyapaṭibaddhaparikkhārassa na kiñci ahīratha tassa chaṭṭhampi bhadrameva.

Ye caññe paripanthikāti ye ca aññepi tesu tesu ṭhānesu suṅkagahaṇatthāya ṭhapitā paripanthikā, tehi ca rakkhitaṃ. Pattacīvaranti corānaṃ anupakāraṃ suṅkikānaṃ asuṅkārahaṃ mattikāpattañceva katadaḥhikammaaparibhaṇḍaṃ paṃsukūlacīvaraṇa appagghāni kāyabandhanaparissāvanasūcivāsipattatthavikāni cāti sabbepi aṭṭha parikkhāre kāyapaṭibaddhe katvā maggappaṭipanno kenaci aviheṭṭhiyamāno sotthiṃ gacchati. Subbatoti lobhanīyāni hi cīvarādīni disvā corā haranti, suṅkikāpi “kiṃ nu kho etassa hatthe”ti pattatthavikādīni sodhenti, subbato pana sallahukavutti tesam passantānaññeva sotthiṃ gacchati, tenassa sattamampi bhadrameva.

Anapekkhova gacchatīti kāyapaṭibaddhato atirekassa vihāre paṭisāmitassa kassaci parikkhārassa abhāvā vasanaṭṭhānaṃ nivattitvāpi na oloketi. Yaṃ yaṃ disaṃ gantukāmo hoti, taṃ taṃ gacchanto anapekkhova gacchati anurādhapurā

nikkhamitvā thūpārāme pabbajitānaṃ dvinnāṃ kulaputtānaṃ vuḍḍhataro viya.

Iti soṇakapaccekabuddho aṭṭha samaṇabhadrakāni kathesi. Tato uttariṃ pana satampi saḥassampi aparimāṇāni samaṇabhadrakāni esa kathetuṃ samatthoyeva. Rājā pana kāmābhīratattā tassa kathaṃ pacchinditvā “mayhaṃ samaṇabhadrakehi attho natthī”ti attano kāmādhimuttataṃ pakāseto āha -

20. “Bahūni samaṇabhadrāni, ye tvaṃ bhikkhu pasamsasi;
Ahañca giddho kāmesu, kathaṃ kāhāmi soṇaka.
21. “Piyā me mānusa kāmā, atho dibyāpi me piyā;
Atha kena nu vaṇṇena, ubho loke labhāmase”ti.

20-21. Tattha vaṇṇenāti kāraṇena.

Atha naṃ paccekabuddho āha -

22. “Kāme giddhā kāmaratā, kāmesu adhimuccitā;
Narā pāpāni katvāna, upapajjanti duggatiṃ.
23. “Ye ca kāme pahantvāna, nikkhantā akutobhayā;
Ekodibhāvādhigatā, na te gacchanti duggatiṃ.
24. “Upamaṃ te karissāmi, taṃ suṇohi arindama;
Upamāya midhekacce, atthaṃ jānanti paṇḍitā.
25. “Gaṅgāya kuṇapaṃ disvā, vuyhamānaṃ mahaṇṇave;
Vāyaso samacintesi, appapañño acetaso.
26. “Yānañca vatidaṃ laddhaṃ, bhakkho cāyaṃ anappako;
Tattha rattīṃ tattha divā, tattheva nirato mano.
27. “Khādaṃ nāgassa maṃsāni, pivaṃ bhāgīrathodakaṃ;
Sampassaṃ vanacetyāni, na palettha vihaṅgamo.
28. “Tañca otaraṇī gaṅgā, pamattaṃ kuṇape rataṃ;
Samuddaṃ ajjhagāhāsi, agatī yattha pakkhinaṃ.
29. “So ca bhakkhaparikkhīṇo, udapatvā vihaṅgamo;
Na pacchato na purato, nuttaraṃ nopi dakkhiṇaṃ.
30. “Dīpaṃ so najjhagāgañchi, agatī yattha pakkhinaṃ;
So ca tattheva pāpattha, yathā dubbalako tathā.
31. “Tañca sāmuddikā macchā, kumbhīlā makarā susū;
Pasayhakārā khādiṃsu, phandamānaṃ vipakkhakaṃ.
32. “Evameva tvaṃ rāja, ye caññe kāmabhogino;
Giddhā ce na vamiṣanti, kākapaññaṃ te vidū.
33. “Esā te upamā rāja, atthasandassanī katā;
Tvañca paññāyase tena, yadi kāhasi vā na vā”ti.

22-33. Tattha pāpānīti, mahārāja, tvaṃ kāmaggiddho, narā ca kāme nissāya kāyaduccaritādīni pāpāni katvā yattha supinantepi dībhā ca mānūsikā ca kāmā na labbhanti, taṃ duggatīṃ upapajjantīti attho. Pahantvānāti khelapiṇḍaṃ viya pahāya. Akutobhayāti rāgādīsū kutoci anāgatabhayā. Ekodibhāvādhigatāti ekodibhāvaṃ ekavīhārikataṃ adhigatā. Na teti te evarūpā pabbajitā duggatīṃ na gacchanti.

Upamaṃ teti, mahārāja, dībbamānūsake kāme patthentassa hatthikuṇape paṭibaddhakākasadisassa tava ekaṃ upamaṃ karissāmi, taṃ suṇohīti attho. Kuṇapanti hatthikaḷevamaṃ. Mahāṇṇaveti gambhīraputhule uḍahe. Eko kira mahāvāraṇo gaṅgātīre caranto gaṅgāyaṃ patitvā uttaritūṃ asakkento tattheva mato gaṅgāya vuyhi, taṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Vāyasoti ākāsena gacchanto eko kāko. Yānañca vatidanti so evaṃ cintetvā tattha nilīyitvā “idaṃ mayā hatthiyānaṃ laddhaṃ, ettha nilīno sukhaṃ carissāmi, ayameva ca me anappako bhakkho bhavissati, idāni mayā aññattha gantūṃ na vaṭṭatī”ti sanniṭṭhānamakāsi. Tattha rattinti tattha rattiñca divā ca tattheva mano abhirato ahoṣi. Na paletthāti na uppatitvā pakkāmi.

Otaṇṇīti samuddābhīmukhī otaramānā. “Ohāriṇī”tipi pāṭho, sā samuddābhīmukhī avahāriṇīti attho. Agatī yatthāti samuddamajjhaṃ sandhāyāha. Bhakkhaparikkhīṇoti parikkhīṇabhakkho. Uḍatvāti khīṇe camme ca maṃse ca aṭṭhisaṅghāto ūmivegena bhīno uḍahe nimujji. Atha so kāko uḍahe patitṭhātūṃ asakkonto uppati, evaṃ uppatitvāti attho. Agatī yattha pakkhinanti yasmiṃ samuddamajjhe pakkhīnaṃ agati, tattha so evaṃ uppatito pacchimaṃ disaṃ gantvā tattha patitṭhaṃ alabhivā puratthimaṃ, tato uttaraṃ, tato dakkhiṇanti catassopi disā gantvā attano patitṭhānaṃ na ajjhagā nāgañchīti attho. Atha vā vāyaso evaṃ uppatitvā pacchimādīsū ekekaṃ disaṃ āgañchi, dīpaṃ pana najjhāgamāti evamettha attho daṭṭhabbo. Pāpatthāti papatito. Yathā dubbalakoti yathā dubbalako pateyya, tattheva patito. Susūti susunāmakā caṇḍamacchā. Pasayhakārāti aniccamānakamyeva balakkārena. Vipakkhakanti viddhastapakkhakaṃ.

Giddhā ce na vamiṣṣantīti yadi giddhā hutvā kāme na vamiṣṣanti, na chaḍḍessanti. Kākapaññāva teti kākassa samānapaññā itī te buddhādayo paṇḍitā vidū vidanti, jānantīti attho. Atthasandassanīti atthappakāsikā. Tvañca paññāyaseti tvañca paññāyissasi. Idaṃ vuttaṃ hoti - mahārāja, mayā hitakāmena tava ovādo dinno, taṃ pana tvaṃ yadi kāhasi, devaloke nibbattissasi, yadi na kāhasi, kāmapañke nimuggo jīvitapariyosāne niraye nibbattissasīti evaṃ tvameva tena kāraṇena vā akāraṇena vā sagge vā niraye vā paññāyissasi. Ahaṃ pana sabbabhavehi mutto appaṭisandhikoti.

Imaṃ pana ovādaṃ dentena paccekabuddhena nadī dassitā, tāya vuyhamānaṃ hatthikuṇapaṃ dassitaṃ, kuṇapakhāḍako kāko dassito, tassa kuṇapaṃ khāditvā pāṇiyapivanakālo dassito, ramaṇīyavanasaṇḍadassanakālo dassito, kuṇapassa nadiyā vuyhamānassa samuddapaveso dassito, samuddamajjhe kākassa hatthikuṇape patitṭhaṃ alabhivā vināsaṃ pattakālo dassito. Tattha nadī viya anamataggo saṃsāro daṭṭhabbo, nadiyā vuyhamānaṃ hatthikuṇapaṃ viya saṃsāre pañca kāmaguṇā, kāko viya bālaputhujjano, kākassa kuṇapaṃ khāditvā pāṇiyapivanakālo viya puthujjanassa kāmaguṇe paribhuñjitvā somanassikakālo, kākassa kuṇape laggasseva ramaṇīyavanasaṇḍadassanaṃ viya puthujjanassa kāmaguṇesu laggasseva savanavasena aṭṭhatimsārammaṇadassanaṃ, kuṇape samuddaṃ pavitṭhe kākassa patitṭhaṃ labhitūṃ asakkontassa vināsaṃ pattakālo viya bālaputhujjanassa kāmaguṇagiddhassa pāpaparāyaṇassa kusalaḍḍhamme patitṭhaṃ labhitūṃ

asakkontassa mahāniraye mahāvināsapatti daṭṭhabbāti.

Evamassa so imāya upamāya ovādaṃ datvā idāni tameva ovādaṃ thiraṃ katvā patiṭṭhapetuṃ gāthamāha -

- 34.** “Ekavācampi dvivācaṃ, bhaṇeyya anukampako;
Tatuttariṃ na bhāseyya, dāsovayyassa santike”ti.

Tattha na bhāseyyāti vacanaṃ aggaṇhantassa hi tato uttariṃ bhāsamāno sāmikassa santike dāso viya hoti. Dāso hi sāmike kathaṃ gaṇhantepi aggaṇhantepi kathetiyeva. Tena vuttaṃ “tatuttariṃ na bhāseyyā”ti.

- 35.** “Idaṃ vatvāna pakkāmi, soṇako amitabuddhimā;
Vehāse antalikkhasmiṃ, anusāsivāna khattiya”nti. -

Ayaṃ abhisambuddhagāthā.

Tattha idaṃ vatvānāti, bhikkhave, so paccekabuddho amitāya lokuttarabuddhiyā amitabuddhimā idaṃ vatvā iddhiyā uppatitvā “sace pabbajissasi, taveva, no ce pabbajissasi, taveva, dinno te mayā ovādo, appamatto hohi”ti evaṃ anusāsivāna khattiyaṃ pakkāmi.

Bodhisattopi taṃ ākāsaṇa gacchantam yāva dassanapathā olokento tathā tasmīṃ cakkhupathe atikkante saṃvegaṃ paṭilabhitvā cintesi - “ayaṃ brāhmaṇo hīnajacco samāno asambhinne khattiyavaṃse jātassa mama matthake attano pādarajaṃ okiranto ākāsaṃ uppatitvā gato, mayāpi ajjeva nikkhamitvā pabbajituṃ vaṭṭatī”ti. So rajjaṃ niyyādetvā pabbajitukāmo gāthādvayamāha -

- 36.** “Ko nūme rājakattāro, suddā veyyattamāgatā;
Rajjaṃ niyyādayissāmi, nāhaṃ rajjena matthiko.
- 37.** “Ajjeva pabbajissāmi, ko jañña maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvaga”nti.

36-37. Tattha ko numeti kuhiṃ nu ime. Rājakattāroti ye rājārahaṃ abhisiñcitvā rājānaṃ karonti. Suddā veyyattamāgatāti suddā ca ye ca aññe byattabhāvaṃ āgatā mukhamaṅgalikā. Rajjena matthikoti rajjena atthiko. Ko jañña maraṇaṃ suveti maraṇaṃ ajja vā suve vāti idaṃ ko jānituṃ samattho.

Evaṃ rajjaṃ niyyādentassa sutvā amaccā āhaṃsu -

- 38.** “Atthi te daharo putto, dīghāvu raṭṭhavaḍḍhanaṃ;
Taṃ rajje abhisiñcassu, so no rājā bhavissati”ti.

Tato paraṃ rañña vuttagāthamādiṃ katvā udānasambandhagāthā pālinayeneva veditabbā -

- 39.** “Khippaṃ kumāramānetha, dīghāvum raṭṭhavaḍḍhanaṃ;
Taṃ rajje abhisiñcissaṃ, so vo rājā bhavissati.
- 40.** “Tato kumāramānesum, dīghāvum raṭṭhavaḍḍhanaṃ;
Taṃ disvā ālapī rājā, ekaputtaṃ manoramaṃ.

41. “Saṭṭhi gāmasahassāni, paripuṇṇāni sabbaso;
Te putta paṭipajjasu, rajjaṃ niyyādayāmi te.
42. “Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kāko va dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ.
43. “Saṭṭhi nāgasahassāni, sabbālaṅkārabhūsitā;
Suvaṇṇakacchā mātāṅgā, hemakappanavāsasā.
44. “Ārūḷhā gāmaṇīyebhi, tomaraṅkusapāṇibhi;
Te putta paṭipajjasu, rajjaṃ niyyādayāmi te.
45. “Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ.
46. “Saṭṭhi assasahassāni, sabbālaṅkārabhūsitā;
Ājānīyāva jātiyā, sindhavā sīghavāhino.
47. “Ārūḷhā gāmaṇīyebhi, illiyācāpadhāribhi;
Te putta paṭipajjasu, rajjaṃ niyyādayāmi te.
48. “Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ.
49. “Saṭṭhi rathasahassāni, sannaddhā ussitaddhajā;
Dīpā athopi veyyagghā, sabbālaṅkārabhūsitā.
50. “Ārūḷhā gāmaṇīyebhi, cāpahatthehi vammibhi;
Te putta paṭipajjasu, rajjaṃ niyyādayāmi te.
51. “Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ.
52. “Saṭṭhi dhenusahassāni, rohaññā puṅgavūsabhā;
Tā putta paṭipajjasu, rajjaṃ niyyādayāmi te.
53. “Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ.
54. “Soḷasitthisahassāni, sabbālaṅkārabhūsitā;
Vicitravatthābharaṇā, āmuttamaṇikuṇḍalā;
Tā putta paṭipajjasu, rajjaṃ niyyādayāmi te.
55. “Ajjeva pabbajissāmi, ko jaññā maraṇaṃ suve;
Māhaṃ kākova dummedho, kāmānaṃ vasamanvagaṃ.
56. “Daharasseva me tāta, mātā matāti me sutāṃ;
Tayā vinā ahaṃ tāta, jīvitumpi na ussahe.
57. “Yathā āraññaṃ nāgaṃ, poto anveti pacchato;
Jessantaṃ giriduggesu, samesu visamesu ca.

58. “Evaṃ taṃ anugacchāmi, pattamādāya pacchato;
Subharo te bhavissāmi, na te hessāmi dubbharo.
59. “Yathā sāmuddikaṃ nāvaṃ, vāṇijānaṃ dhanesinaṃ;
Vohāro tattha gaṇheyya, vāṇijā byasanī siyā.
60. “Evamevāyaṃ puttakali, antarāyakaro mama;
Imaṃ kumāraṃ pāpetha, pāsādaṃ rativaḍḍhanaṃ.
61. “Tattha kambusahatthāyo, yathā sakkaṃva accharā;
Tā naṃ tattha ramessanti, tāhi ceso ramissati.
62. “Tato kumāraṃ pāpesuṃ, pāsādaṃ rativaḍḍhanaṃ;
Taṃ disvā avacuṃ kaññā, dīghāvuṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ.
63. “Devatānusi gandhabbo, adu sakko purindado;
Ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayaṃ.
64. “Namhi devo na gandhabbo, nāpi sakko purindado;
Kāsirañño ahaṃ putto, dīghāvu raṭṭhavaḍḍhano;
Mamaṃ bharatha bhaddaṃ vo, ahaṃ bhaddā bhavāmi vo.
65. “Taṃ tattha avacuṃ kaññā, dīghāvuṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ;
Kuhim rājā anupatto, ito rājā kuhim gato.
66. “Paṅkaṃ rājā atikkanto, thale rājā patitṭhito;
Akaṇḍakaṃ agahanaṃ, paṭipanno mahāpathaṃ.
67. “Ahañca paṭipannosmi, maggaṃ duggatigāminaṃ;
Sakaṇṭakaṃ sagahanaṃ, yena gacchanti duggatiṃ.
68. “Tassa te svāgataṃ rāja, sīhasseva giribbajaṃ;
Anusāsa mahārāja, tvaṃ no sabbāsamissaro”ti.

39-68. Tattha khippanti tena hi naṃ sīghaṃ ānetha. Ālapīti “saṭṭhi gāmasahassānī”tiādīni vadanto ālapi. Sabbālaṅkārabhūsitāti te nāgā sabbehi sīsūpagādīhi alaṅkārehi bhūsitā. Hemakappanavāsasāti suvaṇṇakhacitena kappanena paṭicchannasarīrā. Gāmaṇīyebhīti hatthācariyehi. Ājānīyāvāti kāraṇākāraṇavijānanakā va. Jātiyāti sindhavajātiyā sindhuraṭṭhe sindhunadītīre jātā. Gāmaṇīyebhīti assācariyehi. Illiyā cāpadhāribhīti illiyāvudhañca cāpāvudhañca dhārentehi. Dīpā athopi veyyagghāti dīpicammabyagghacamma parivārā. Gāmaṇīyebhīti rathikehi. Vammibhīti sannaddhavammehi. Rohaṇṇāti rattavaṇṇā. Puṇḍavūsabhāti usabhasaṅkhātena jeṭṭhakapuṇḍavena samannāgatā.

Daharasseva me, tātāti atha naṃ kumāro, tāta, mama daharasseva sato mātā matā iti mayā sutam, soham tayā vinā jīvitum na sakkhissāmīti āha. Pototi taruṇapotako. Jessantanti vicarantaṃ. Sāmuddikanti samudde vicarantaṃ. Dhanesinanti dhanam pariyesantānaṃ. Vohāroti vicitravohāro heṭṭhākaḍḍhanako vāḷamaccho vā udakarakkhaso vā āvaṭṭo vā. Tatthāti tasmim samudde. Vāṇijā byasanī siyāti atha te vāṇijā byasanappattā bhavēyyum. “Siyyunti”pi pāṭho. Puttakalīti puttālāmako

puttakāḷakaṇṇī. Kumāro puna kiñci vattum na visahi. Atha rājā amacce āṇāpento “ima”ntiādimāha. Tattha kambusahatthāyoti kambusam vuccati suvaṇṇam, suvaṇṇābharaṇabhūsitahatthāyoti attho. Yathāti yathā icchanti, tathā karonti.

Evaṃ vatvā mahāsatto tattheva taṃ abhisiñcāpetvā nagaram pāhesi. Sayam pana ekakova uyyānā nikkhamitvā himavantaṃ pavisitvā ramaṇīye bhūmibhāge paṇṇasālam māpetvā isipabbajjam pabbajitvā vanamūlaphalāhāro yāpesi. Mahājanopi kumāram bārāṇasim pavesesi. So nagaram padakkhiṇam katvā pāsādam abhiruhi. Tamattham pakāsento satthā “tato”tiādimāha. Taṃ disvā avacum kaṇṇāti taṃ mahantena parivārena sirisobhaggena āgataṃ disvā “asuko nāmeso”ti ajānantiyova tā nāṭakittiyo gantvā avocum. Mamaṃ bharathāti mamaṃ icchatha. Paṇkanti rāgādikilesapaṇkam. Thaleti pabbajjāya. Akaṇṭakanti rāgakaṇṭakādivirahitam. Teheva gahanehi agahanaṃ. Mahāpathanti saggamokkhagāminam mahāmaggaṃ paṭipanno. Yenāti yena micchāmaggena duggatiṃ gacchanti, taṃ aham paṭipannoti vadati. Tato tā cintesum - “rājā tāva amhe pahāya pabbajito, ayampi kāmesu virattacittarūpo, sace naṃ nābhiramessāma, nikkhamitvā pabbajeyya, abhiraṇānākaṃ karamassa karissāmā”ti. Atha naṃ abhinandantiyo osānagāthamāhaṃsu. Tattha giribbajanti sīhapotakānam vasanaṭṭhānam kaṇcanaguham kesarasīhassa āgataṃ viya tassa tava āgataṃ suāgataṃ. Tvaṃ noti tvaṃ sabbāsampi amhākaṃ issaro, sāmīti.

Evañca pana vatvā sabbā tūriyāni paggaṇhiṃsu, nānappakārāni naccagītāni pavattiṃsu. Yaso mahā ahoṣi, so yasamadamatto pitaram na sari, dhammena rajjam kāretvā yathākammaṃ gato. Bodhisattopi jhānābhīṇṇā nibbattetvā āyupariyosāne brahmalokūpago ahoṣi.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepi tathāgato mahābhinnikkhamanaṃ nikkhantoyevā”ti vatvā jātakaṃ samodhānesi - “tadā paccekabuddho parinibbāyi, putto rāhulakumāro ahoṣi, sesaparisā buddhāparisā, arindamarājā pana ahameva ahoṣi”nti.

Soṇakajātakavaṇṇanā paṭhamā.

530. Saṃkicajātakavaṇṇanā

Disvā nisinnaṃ rājānantī idam satthā jīvakambavane viharanto ajātasattussa pitughātakammaṃ ārabba kathesi. So hi devadattaṃ nissāya tassa vacanena pitaram ghātāpetvā devadattassa saṅghabhedāvasāne bhinnāparisassa roge uppanne “tathāgataṃ khamāpessāmī”ti mañcasivikāya sāvatthiṃ gacchantassa jetavanadvāre pathaviṃ pavitṭhabhāvaṃ sutvā “devadatto sammāsambuddhassa paṭipakkho hutvā pathaviṃ pavisitvā avīciparāyaṇo jāto, mayāpi taṃ nissāya pitā dhammiko dhammarājā ghātito, ahampi nu kho pathaviṃ pavisissāmī”ti bhīto rajjasiriyā cittassādam na labhi, “thokaṃ niddāyissāmī”ti niddam upagatamattova navayojanabahalāyaṃ ayamahāpathaviyaṃ pādetvā ayasūlehi koṭṭiyamāno viya sunakhehi luṇṇitvā khajjamāno viya bheravaravena viravanto uṭṭhāti.

Athekadivasam komudiyā cātumāsiniyā amaccagaṇaparivuto attano yasam oloketvā “mama pitu yaso ito mahantataro, tathārūpaṃ nāma aham dhammarājānam devadattaṃ nissāya ghātesi”nti cintesi. Tassevam cintentasseva kāye dāho uppajji, sakalasārīram sedatintaṃ ahoṣi. Tato “ko nu kho me imaṃ bhayaṃ vinodetum sakkhissatī”ti cintetvā “ṭhapetvā dasabalam añño natthī”ti ṇatvā “aham

tathāgatassa mahāparādho, ko nu kho maṃ netvā dassessatī”ti cinto “na añño koci aññatra jīvaka”ti sallakkhetvā tassa gahetvā gamanūpāyaṃ karonto “ramaṇīyā vata, bho, dosinā rattī”ti udānaṃ udānetvā “kaṃ nu khvajja samaṇaṃ vā brāhmaṇaṃ vā payirupāseyyāmi”ti vatvā pūraṇasāvakādīhi pūraṇādīnaṃ guṇe kathite tesāṃ vacanaṃ anādiyitvā jīvakaṃ paṭipucchitvā tena tathāgatassa guṇaṃ kathetvā “taṃ devo bhagavantaṃ payirupāsātū”ti vutto hatthiyānāni kappāpetvā jīvakambavanaṃ gantvā tathāgataṃ upasaṅkamitvā vanditvā tathāgatena katapaṭisanthāro sandiṭṭhikaṃ sāmāññaphalaṃ pucchitvā tathāgatassa madhuraṃ sāmāññaphaladhammadesanaṃ sutvā suttapariyosāne upāsakattaṃ paṭiveditvā tathāgataṃ khamāpetvā pakkāmi. So tato paṭṭhāya dānaṃ dento sīlaṃ rakkhanto tathāgatena saddhiṃ saṃsaggaṃ katvā madhuradhammakathaṃ suṇanto kalyāṇamittasaṃsaggena pahīnabhayo vigatalomahaṃso hutvā cittassādaṃ paṭilabhitvā sukhena cattāro iriyāpathe kappesi.

Athekadivasāṃ dhammasabhāyaṃ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ - “āvuso, ajātasattu pitughātakammaṃ katvā bhayappatto ahosi, rajjasiriṃ nissāya cittassādaṃ alabhanto sabbairiyāpathesu dukkhaṃ anubhoti, so dāni tathāgataṃ āgamma kalyāṇamittasaṃsaggena vigatabhayaṃ issariyasukhaṃ anubhotī”ti. Satthā āgantvā “kāya nuttha, bhikkhave, etarahi kathāya sannisinnā”ti pucchitvā “imāya nāmā”ti vutte “na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa pitughātakammaṃ katvā maṃ nissāya sukhaṃ sayī”ti vatvā atītaṃ āhari.

Atīte bārāṇasiyaṃ brahmadatto rajjaṃ kārento brahmadattakumāraṃ nāma puttaṃ paṭilabhi. Tadā bodhisatto purohitassa gehe paṭisandhiṃ gaṇhi, jātashevassa “saṃkiccakumāro”ti nāmaṃ kariṃsu. Te ubhopi rājanivesane ekatova vaḍḍhiṃsu. Aññaṃaṇṇaṃ sahāyakā hutvā vayappattā takkasilāṃ gantvā sabbasippāni uggaṇhitvā paccāgamiṃsu. Atha rājā puttassa uparajjaṃ adāsi. Bodhisattopi uparājasseva santike ahosi. Athekadivasāṃ uparājā pitu uyyānakīlaṃ gacchantassa mahantaṃ yasaṃ disvā tasmīṃ lobhaṃ uppādetvā “mayhaṃ pitā mama bhātikasadiṃso, sace etassa maraṇaṃ olokessāmi, mahallakakāle rajjaṃ labhissāmi, tadā laddhenapi rajjena ko attho, pitaraṃ māretvā rajjaṃ gaṇhissāmī”ti cintetvā bodhisattassa tamatthaṃ ārocesi. Bodhisatto, “samma, pitughātakammaṃ nāma bhāriyaṃ, nirayamaggo, na sakkā etaṃ kātuṃ, mā karī”ti paṭibāhi. So punappunampi kathetvā yāvatatiyaṃ tena paṭibāhito pādamūlikehi saddhiṃ mantesi. Tepi sampāṭicchitvā rañño mārāṇūpāyaṃ vīmaṃsiṃsu. Bodhisatto taṃ pavattiṃ ṇatvā “nāhaṃ etehi saddhiṃ ekato bhavissāmī”ti mātāpitaraṃ anāpucchitvāva aggadvārena nikkhamitvā himavantaṃ pavisitvā isipabbajjaṃ pabbajitvā jhānābhīṇṇā nibbattetvā vanamūlaphalāhāro vihāsi.

Rājakumāropi tasmīṃ gate pitaraṃ mārāpetvā mahantaṃ yasaṃ anubhavi. “Saṃkiccakumāro kira isipabbajjaṃ pabbajito”ti sutvā bahū kulaputtā nikkhamitvā tassa santike pabbajiṃsu. So mahatā isigaṇeṇa parivuto tattha vasi. Sabbepi samāpattilābhino yeva. Rājāpi pitaraṃ māretvā appamattakaṃ yeva kālaṃ rajjasukhaṃ anubhavitvā tato paṭṭhāya bhūto cittassādaṃ alabhanto niraye kammakaraṇappatto viya ahosi. So bodhisattaṃ anussaritvā “sahāyo me ‘pitughātakammaṃ bhāriyaṃ, mā karī’ti paṭisedhetvā maṃ attano kathaṃ gāhāpetuṃ asakkonto attānaṃ niddosaṃ katvā palāyi. Sace so idha abhaviṃsa, na me pitughātakammaṃ kātuṃ adassa, idampi me bhayaṃ hareyya, kahaṃ nu kho so

etarahi viharati. Sace tassa vasanaṭṭhānaṃ jāneyyaṃ, pakkosāpeyyaṃ, ko nu kho me tassa vasanaṭṭhānaṃ āroceyyā”ti cintesi. So tato paṭṭhāya antepure ca rājasabhāyañca bodhisattasseva vaṇṇaṃ bhāsati.

Evam addhāne gate bodhisatto “rājā maṃ sarati, mayā tattha gantvā tassa dhammaṃ desetvā taṃ nibbhayaṃ katvā āgantuṃ vaṭṭatī”ti paṇṇāsa vassāni himavante vasitvā pañcasatatāpasaparivuto ākāsenāgantvā dāyapasse nāma uyyāne otarivā isigaṇaparivuto silāpaṭṭe nisīdi. Uyyānapālo taṃ disvā “bhante, gaṇasatthā konāmo”ti pucchitvā “saṃkiccapaṇḍito nāmā”ti ca sutvā sayampi sañjānitvā “bhante, yāvahaṃ rājānaṃ ānemi, tāva idheva hotha, amhākaṃ rājā tumhe daṭṭhukāmo”ti vatvā vegena rājakulaṃ gantvā tassa āgatabhāvaṃ rañño ārocesi. Rājā tassa santikaṃ gantvā kattabbayuttakaṃ upahāraṃ katvā pañhaṃ pucchi. Tamatthaṃ pakāsento satthā āha -

69. “Disvā nisinnaṃ rājānaṃ, brahmadattaṃ rathesabhaṃ;
Athassa paṭivedesi, yassāsi anukampako.
70. “Saṃkiccāyaṃ anuppatto, isīnaṃ sādhusammato;
Taramānarūpo niyyāhi, khippaṃ passa mahesīnaṃ.
71. “Tato ca rājā taramāno, yuttamārūya sandanaṃ;
Mittāmaccaparibhūṭho, agamāsi rathesabho.
72. “Nikkhippa pañca kakudhāni, kāsīnaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ;
Vālabijanimuṇhīsaṃ, khaggaṃ chattañcupāhanaṃ.
73. “Orūya rājā yānamhā, ṭhapayitvā paṭicchadaṃ;
Āsīnaṃ dāyapassasmiṃ, saṃkiccamaṃ pasāṅkami.
74. “Upasaṅkamitvā so rājā, sammodi isīnā saha;
Taṃ kathaṃ vītisāretvā, ekamantaṃ upāvisi.
75. “Ekamantaṃ nisinnova, atha kālaṃ amaññaṭṭha;
Tato pāpāni kammāni, pucchitūṃ paṭipajjatha.
76. “Isiṃ pucchāma saṃkiccaṃ, isīnaṃ sādhusammataṃ;
Āsīnaṃ dāyapassasmiṃ, isisaṅghapurakkhataṃ.
77. “Kaṃ gatiṃ pecca gacchanti, narā dhammāticārino;
Aticiṇṇo mayā dhammo, taṃ me akkhāhi pucchito”ti.

69-77. Tattha disvāti, bhikkhave, so uyyānapālo rājānaṃ rājasabhāyaṃ nisinnaṃ disvā athassa paṭivedesi, “yassāsī”ti vadanto ārocesīti attho. Yassāsīti, mahārāja, yassa tvaṃ anukampako muducitto ahosi, yassa abhiṇhaṃ vaṇṇaṃ payirudāhāsi, so ayaṃ saṃkicco isīnaṃ antare sādhu laddhakoti sammato anuppatto tava uyyāne silāpaṭṭe isigaṇaparivuto kañcanapaṭimā viya nisīno. Taramānarūpoti, mahārāja, pabbajitā nāma kule vā gaṇe vā alaggā tumhākaṃ gacchantānaññeva pakkameyyuṃ, tasmā taramānarūpo khippaṃ niyyāhi, mahantānaṃ sīlādiguṇānaṃ esitattā passa mahesīnaṃ.

Tatoti, bhikkhave, so rājā tassa vacanaṃ sutvā tato tassa vacanato anantameva. Nikkhippāti nikkhipitvā tassa kira uyyānadvāraṃ patvāva etadahosi - “pabbajitā nāma garuṭṭhāniyā, saṃkiccatāpasassa santikaṃ uddhatavesena gantuṃ ayutta”nti. So maṇicittasuvaṇṇadaṇḍaṃ vālabījaṇiṃ, kaṇḍanāmaṃ uṇḥisaṇḍaṇḍaṃ, suparikkhitaṃ maṇḍalakhaggaṃ, setacchattaṃ, sovaṇṇapādukāti imāni pañca rājakakudhabhaṇḍāni apanesi. Tena vuttaṃ “nikkhippā”ti. Paṭicchadanti tameva rājakakudhabhaṇḍaṃ ṭhapayitvā bhaṇḍāgārikassa hatthe datvā. Dāyapassasminti evaṃnāmake uyyāne. Atha kālaṃ amaṇḍathāti atha so idāni me pañhaṃ pucchituṃ kālotaṃ jāni. Pāḷiyaṃ pana “yathākāla”nti āgataṃ, tassa kālānuraṇḍaṇḍaṃ pañhapucchanaṃ amaṇḍathāti attho. Paṭipajjathāti paṭipajji. Peccāti paṭigantvā, paralokassa vā nāmetaṃ, tasmā paraloketi attho. Mayāti, bhante, mayā sucaritadhammo aticīṇo pitughātakammaṃ kataṃ, taṃ me akkhāhi, kaṃ gatiṃ pitughātakā gacchanti, katarasmiṃ niraye paccantīti pucchati.

Taṃ sutvā bodhisatto “tena hi, mahārāja, suṇohi”ti vatvā ovādaṃ tāva adāsi. Satthā tamatthaṃ pakāsento āha -

78. “Isi avaca saṃkicco, kāsinaṃ raṭṭhavaḍḍhanaṃ;
Āsinaṃ dāyapassasmim, mahārāja suṇohi me.
79. “Uppathena vajantassa, yo maggamanusāsati;
Tassa ce vacanaṃ kayirā, nāssa maggeyya kaṇṭako.
80. “Adhammaṃ paṭipannassa, yo dhammamanusāsati;
Tassa ce vacanaṃ kayirā, na so gaccheyya duggati”nti.

78-80. Tattha uppathenāti corehi pariyuṭṭhitamaggena. Maggamanusāsātīti khemamaggaṃ akkhāti. Nāssa maggeyya kaṇṭakoti tassa ovādarkarassa purisassa mukhaṃ corakaṇṭako na passeyya. Yo dhammanti yo sucaritadhammaṃ. Na soti so puriso nirayādibhedāṃ duggatiṃ na gaccheyya. Uppathasadi so hi, mahārāja, adhammo, khemamaggasadi so sucaritadhammo, tvaṃ pana pubbe “pitaraṃ ghātetvā rājā homi”ti mayhaṃ kathetvā mayā paṭibāhito mama vacanaṃ akatvā pitaraṃ ghātetvā idāni socasi, paṇḍitānaṃ ovādaṃ akaronto nāma coramaggapaṭipanno viya mahābyasanaṃ pāpuṇātīti.

Evamassa ovādaṃ datvā upari dhammaṃ desento āha -

81. “Dhammo patho mahārāja, adhammo pana uppatho;
Adhammo nirayaṃ neti, dhammo pāpeti suggaṭiṃ.
82. “Adhammacārino rāja, narā visamaṇḍaṇḍaṃ;
Yaṃ gatiṃ pecca gacchanti, niraye te suṇohi me.
83. “Saṇḍaṇḍaṇḍaṃ kāsasutto ca, saṇḍaṇḍaṇḍaṃ dve ca roruvā;
Athāparo mahāvīci, tāpano ca patāpano.
84. “Iccete aṭṭha nirayā, akkhātā duratikkamā;
Ākiṇṇā luddakammehi, paccekā soḷasussadā.
85. “Kadariyatāpanā ghorā, accimanto mahabbhayā;
Lomaṃsanarūpā ca, bhesmā paṭibhayā dukhā.

86. “Catukkaṇṇā catudvārā, vibhattā bhāgasō mitā;
Ayopākārapariyantā, ayasā paṭikujjitā.
87. “Tesaṃ ayomayā bhūmi, jalitā tejasā yutā;
Samantā yojanasataṃ, phuṭā tiṭṭhanti sabbadā.
88. “Ete patanti niraye, uddhampādā avamsirā;
Isīnaṃ ativattāro, saññatānaṃ tapassinaṃ.
89. “Te bhūnahuno paccanti, macchā bilakatā yathā;
Samvacchare asaṅkheyye, narā kibbisakārino.
90. “Ḍayhamānena gattena, niccaṃ santarabāhiraṃ;
Nirayā nādhigacchanti, dvāraṃ nikkhamanesino.
91. “Puratthimena dhāvanti, tato dhāvanti pacchato;
Uttarenapi dhāvanti, tato dhāvanti dakkhiṇaṃ;
Yaṃ yañhi dvāraṃ gacchanti, taṃ tadeva pidhīyare.
92. “Bahūni vassasahassāni, janā nirayagāmino;
Bāhā paggayha kandanti, patvā dukkhaṃ anappakaṃ.
93. “Āsīvisaṃva kupitaṃ, tejassiṃ duratikkamaṃ;
Na sādhurūpe āsīde, saññatānaṃ tapassinaṃ.
94. “Atikāyo mahissāso, ajjuno kekakādhipo;
Sahassabāhu ucchinno, isimāsajja gotamaṃ.
95. “Arajaṃ rajasā vacchaṃ, kisaṃ avakiriya daṇḍakī;
Tālova mūlato chinno, sa rājā vibhavaṅgato.
96. “Upahacca manaṃ majjho, mātāṅgasmīṃ yasassine;
Sapārisajjo ucchinno, majjhāraññaṃ tadā ahu.
97. “Kaṇhadīpāyanāsajja, isiṃ andhakaveṇḍayo;
Aññoññaṃ musalā hantvā, sampattā yamasādhanaṃ.
98. “Athāyaṃ isinā satto, antalikkhacaro pure;
Pāvekkhi pathaviṃ cecco, hīnatto pattapariyāyaṃ.
99. “Tasmā hi chandāgamaṇaṃ, nappasaṃsanti paṇḍitā;
Aduṭṭhacitto bhāseyya, giraṃ saccūpasamhitāṃ.
100. “Manasā ce paduṭṭhena, yo naro pekkhate muniṃ;
Vijjācaraṇasampannaṃ, gantā so nirayaṃ adho.
101. “Ye vuḍḍhe paribhāsanti, pharusūpakkamā janā;
Anapaccā adāyādā, tālavatthu bhavanti te.
102. “Yo ca pabbajitaṃ hanti, katakiccaṃ mahesinaṃ;
Sa kālasutte niraye, cirarattāya paccati.

103. “Yo ca rājā adhammaṭṭho, raṭṭhaviddhaṃsano mago;
Tāpayitvā janapadaṃ, tāpane pecca paccati.
104. “So ca vassasahassāni, sataṃ dibbāni paccati;
Accisaṅghapareto so, dukkhaṃ vedeti vedanaṃ.
105. “Tassa aggisikhā kāyā, niccharanti pabhassarā;
Tejobhakkhassa gattāni, lomehi ca nakhehi ca.
106. “Ḍayhamānena gattena, niccaṃ santarabāhiraṃ;
Dukkābhitunno nadati, nāgo tuttaṭṭito yathā.
107. “Yo lobhā pitaraṃ hanti, dosā vā purisādhamo;
Sa kālasutte niraye, cirarattāya paccati.
108. “Sa tādiso paccati lohakumbhiyaṃ, pakkañca sattīhi hananti nittacaṃ;
Andhaṃ karitvā muttakarīsabhakkhaṃ, khāre nimujjanti tathāvidhaṃ naraṃ.
109. “Tattaṃ pakkuthitamayoguḷaṅca, dīghe ca phāle cirarattatāpite;
Vikkhambhamādāya vibandharajjubhi, vivaṇṇe mukhe sampavisanti rakkhasā.
110. “Sāmā ca soṇā sabalā ca gijjhā, kākolasaṅghā ca dijā ayomukhā;
Saṅgamma khādanti vipphandamānaṃ, jivhaṃ vibhajja vighāsaṃ salohitaṃ.
111. “Taṃ daḍḍhatālaṃ paribhinnagattaṃ, nippothayantā anuvicaranti rakkhasā;
Raṭi hi tesāṃ dukhino paṇītare, etādisasmiṃ niraye vasanti;
Ye keci loke idha pettighātino.
112. “Putto ca mātaraṃ hantvā, ito gantvā yamakkhayaṃ;
Bhusamāpajjate dukkhaṃ, attakammaphalūpago.
113. “Amanussā atibalā, hantāraṃ janayantiyā;
Ayomayehi vālehi, pīlayanti punappunaṃ.
114. “Tamassavaṃ sakā gattā, rudhiraṃ attasambhavaṃ;
Tambalohavilīnaṃva, tattaṃ pāyenti mattighaṃ.
115. “Jigucchaṃ kuṇapaṃ pūtiṃ, duggandhaṃ gūthakaddamaṃ;
Pubbalohitasaṅkāsaṃ, rahadamogayha tiṭṭhati.
116. “Tameṇaṃ kimayo tattha, atikāyā ayomukhā;
Chaviṃ bhetvāna khādanti, saṃgiddhā maṃsalohite.
117. “So ca taṃ nirayaṃ patto, nimuggo sataporisaṃ;
Pūtikaṃ kuṇapaṃ vāti, samantā satayojanaṃ.
118. “Cakkhumāpi hi cakkhūhi, tena gandhena jīyati;
Etādisaṃ brahmadatta, mātugho labhate dukhaṃ.
119. “Khuradhāraṃmanukkamma, tikkhaṃ durabhisambhavaṃ;
Patanti gabbhapātiyo, duggaṃ vetaraṇiṃ nadim.

120. “Ayomayā simbaliyo, soḷasaṅgulakaṇṭakā;
Ubhato abhilambanti, duggaṃ vetaraṇiṃ nadiṃ.
121. “Te accimanto tiṭṭhanti, aggikkhandhāva ārakā;
Ādittā jātavedena, uddhaṃ yojanamuggatā.
122. “Ete vajanti niraye, tatte tikhiṇakaṇṭake;
Nāriyo ca aticārā, narā ca paradāragū.
123. “Te patanti adhokkhandhā, vivattā vihatā puthū;
Sayanti vinividdhaṅgā, dīghaṃ jagganti sabbadā.
124. “Tato ratyā vivasāne, mahatiṃ pabbatūpamaṃ;
Lohakumbhiṃ pavajjanti, tattaṃ aggisamūdakaṃ.
125. “Evaṃ divā ca ratto ca, dussilā mohapārutā;
Anubhonti sakaṃ kammaṃ, pubbe dukkaṃamattano.
126. “Yā ca bhariyā dhanakkītā, sāmikaṃ atimaññati;
Sassuṃ vā sasuraṃ vāpi, jeṭṭhaṃ vāpi nanandaraṃ.
127. “Tassā vaṅkena jivhaggaṃ, nibbahanti sabandhanaṃ;
Sa byāmamattaṃ kiminaṃ, jivhaṃ passati attani;
Viññāpetuṃ na sakkoti, tāpane pecca paccati.
128. “Orabbhikā sūkarikā, macchikā migabandhakā;
Corā goghātakā luddā, avaṇṇe vaṇṇakārakā.
129. “Sattīhi lohakūṭehi, nettiṃsehi usūhi ca;
Haññamānā khāranadiṃ, papatanti avaṃsirā.
130. “Sāyaṃ pāto kūṭakārī, ayokūṭehi haññati;
Tato vantaṃ durattānaṃ, paresaṃ bhuñjare sadā.
131. “Dhaṅkā bheraṇḍakā gijjhā, kākolā ca ayomukhā;
Vipphandamānaṃ khādanti, naraṃ kibbisakārakaṃ.
132. “Ye migena migāṃ hanti, pakkhiṃ vā pana pakkhinā;
Asanto rajasā channā, gantā te nirayussada”nti.

81-132. Tattha dhammo pathoti dasakusalakammaphadhammo khemo appaṭibhaya sugatimaggo. Visamajjīvinoti adhammena kappitajjivikā. Niraye teti te etesaṃ nibbattaniraye kathemi. Suṇohi meti mahāsatto raññā pitughātakānaṃ nibbattanirayaṃ pucchitopi pathamaṃ taṃ adassetvā aṭṭha mahāniraye soḷasa ca ussaniraye dassetuṃ evamāha. Kiṃkāraṇā? Paṭhamañhi tasmīṃ dassiyamāne rājā phalītena hadayena tattheva mareyya, imesu pana nirayesu paccamānasatte disvā diṭṭhānugatiko hutvā “ahaṃ viya aññepi bahū pāpakammīno atthi, ahaṃ etesaṃ antare paccissāmī”ti sañjātupatthambho arogo bhavissatīti te pana niraye dassento mahāsatto paṭhamāṃ iddhibalena pathaviṃ dvidhā katvā pacchā dassesi.

Tesaṃ vacanattho - nirayapālehi pajjalitāni nānāvudhāni gahetvā khaṇḍākhaṇḍikaṃ chinnā hīraṃ hīraṃ katā nerayikasattā punappunaṃ sañjīvanti etthāti sañjīvo. Nirayapālā punappunaṃ nadantā vaggantā pajjalitāni nānāvudhāni gahetvā jalitāya lohaphaviyaṃ nerayike satte aparāparaṃ anubandhitvā paharitvā jalitaphaviyaṃ patite jalitakālasuttaṃ pātetvā jalitapharasuṃ gahetvā sayāṃ unnadantā mahantena aṭṭassarena viravante aṭṭhaṃse soḷasaṃse karontā ettha tacchantīti kālasutto. Mahantā jalitaayapabbatā ghātenti etthāti saṅghāto. Tattha kira satte navayojanāya jalitāya ayapathaviyā yāva kaṭito pavesetvā niccale karonti. Atha puratthimato jalito ayapabbato samuṭṭhāya asani viya viravanto āgantvā te satte saṅhakaraṇiyaṃ tile pisanto viya gantvā pacchimadisāya tiṭṭhati, pacchimadisato samuṭṭhitopi tatheva gantvā puratthimadisāya tiṭṭhati. Dve pana ekato samāgantvā ucchuyante ucchukhaṇḍāni viya pīḷenti. Evaṃ tattha bahūni vassasatasahassāni dukkhaṃ anubhonti.

Dve ca roruvāti jālaroruvo, dhūmaroruvo cāti dve. Tattha jālaroruvo kappena saṅghitāhi rattalohajālāhi puṇṇo, dhūmaroruvo khāradhūmena puṇṇo. Tesu jālaroruve paccantānaṃ navahi vaṇṇamukhehi jālā pavisitvā sarīraṃ dahanti, dhūmaroruve paccantānaṃ navahi vaṇṇamukhehi khāradhūmo pavisitvā piṭṭhaṃ viya sarīraṃ sedeti. Ubhayatthapi paccantā sattā mahāviraṃ viravantīti dvepi “roruvā”ti vuttā. Jālānaṃ vā paccanasattānaṃ vā tesaṃ dukkhassa vā vīci antaraṃ natthi etthāti avīci, mahanto avīci mahāvīci. Tattha hi puratthimādīhi bhittīhi jālā uṭṭahitvā pacchimādīsu paṭihaññati, tā ca bhittiyo vinivijjhivā purato yojanasataṃ gaṇhāti. Heṭṭhā uṭṭhitā jālā upari paṭihaññati, upari uṭṭhitā heṭṭhā paṭihaññati. Evaṃ tāvettha jālānaṃ vīci nāma natthi. Tassa pana anto yojanasataṃ ṭhānaṃ khīravallipiṭṭhassa pūritanāli viya sattehi nirantaraṃ pūritaṃ catūhi iriyāpathehi paccantānaṃ sattānaṃ pamāṇaṃ natthi, na ca aññamaññaṃ byābādhenti, sakaṭṭhāneyeva paccanti. Evamettha sattānaṃ vīci nāma natthi. Yathā pana jivhagge cha madhubindūni sattamassa tambalohabinduno anudahanabalavatāya abbohārikāni honti, tathā tattha anudahanabalavatāya sesā cha akusalavipākupekkhā abbohārikā honti, dukkhameva nirantaraṃ paññāyati. Evamettha dukkhassa vīci nāma natthi. Svāyaṃ saha bhittīhi vikkhambhato aṭṭhārasādhikatiyojanasato, āvaṭṭato pana catupaṇṇāsādhikanavayojanasato, saha ussadehi dasa yojanasahassāni. Evamassa mahantatā veditabbā.

Niccale satte tapatīti tāpano. Ativiya tāpetīti patāpano. Tattha tāpanasmiṃ tāva satte tālakkhandhappamāṇe jalitaayasūle nisīdāpentī. Tato heṭṭhā pathavī jalati, sūlāni jalanti, sattā jalanti. Evaṃ so nirayo niccale satte tapati. Itarasmīṃ pana nibbattasatte jalantehi āvudhehi paharitvā jalitaṃ ayapabbataṃ āropenti. Tesaṃ pabbatamatthake ṭhitakāle kammaṃpaccayo vāto paharati. Te tattha saṅghātuṃ asakkontā uddhamṇādhā adhosirā patanti. Atha heṭṭhā ayapathavito jalitāni ayasūlāni uṭṭhahanti. Te tāni matthakeneva paharitvā tesu vinividdhasarīrā jalantā paccanti. Evamesa ativiya tāpetīti.

Bodhisatto pana ete niraye dassento paṭhamāṃ sañjīvaṃ dassetvā tattha paccante nerayikasatte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne taṃ antaradhāpetvā puna pathaviṃ dvidhā katvā kālasuttaṃ dassesi, tatthapi paccamāne satte disvā mahājanassa mahābhaye uppanne tampi antaradhāpesīti evaṃ paṭipāṭiyā dassesi. Tato rājānaṃ āmantetvā, “mahārāja, tayā imesu aṭṭhasu mahānirayesu paccamāne satte disvā appamādaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti vatvā puna tesaññeva mahānirayānaṃ

kiccaṃ kathetum “iccete”tiādimāha. Tattha akkhātāti mayā ca tuyhaṃ kathitā, porāṇakehi ca kathitāyeva. Ākiṇṇāti paripuṇṇā. Paccekā soḷasussadāti etesaṃ nirayānaṃ ekekassa catūsu dvāresu ekekasmimṃ cattāro cattāro katvā soḷasa soḷasa ussanirayāti sabbepi satam aṭṭhaviṣati ca ussanirayā aṭṭha ca mahānirayāti chattiṃsanirayasatam. Kadariyatāpanāti sabbete kadariyānaṃ tāpanā. Balavadukkhātāya ghorā. Kammanibbattānaṃ accīnaṃ atthitāya accimanto. Bhayassa mahantatāya mahabbhayā. Diṭṭhamattā vā sutamattā vā lomāni haṃsantīti lomahaṃsanarūpā ca. Bhīsanatāya bhesmā. Bhayaajanatāya paṭibhayā. Sukhābhāvena dukhā. Catukkaṇṇāti sabbepi caturassamañjūsasadisā. Vibhattāti catudvārasena vibhattā. Bhāgasō mitāti dvāravithīnaṃ vasena koṭṭhāse ṭhapetvā mitā. Ayasā paṭikujjitāti sabbepi navayojanikena ayakapālena paṭicchannā. Phuṭā tiṭṭhantīti sabbepi ettakaṃ ṭhānaṃ anupharitvā tiṭṭhanti.

Uddhampādā avamsirāti evaṃ tesu tesu nirayesu samparivattitvā punappunaṃ patamāne sandhāyāha. Ativattāroti pharusavācāhi atikkamitvā vattāro. Mahānirayesu kira yebhuyyena dhammikasamaṇabrāhmaṇesu katāparādhāva paccanti, tasmā evamāha. Te bhūnahunoti te isīnaṃ ativattāro attano vuḍḍhiyā hatattā bhūnahuno koṭṭhāsakatā macchā viya paccanti. Asaṅkheyyeti gaṇetum asakkuṇeyye. Kibbisakārinoti dāruṇakammakārino. Nikkhamanesinoti nirayā nikkhamanaṃ esantāpi gavesantāpi nikkhamanadvāraṃ nādhigacchanti. Puratthimenāti yadā taṃ dvāraṃ apārutaṃ hoti, atha tadabhimukhā dhāvanti, tesam tattha chaviādīni jhāyanti. Dvārasamīpaṃ pattānañca tesam taṃ pidhīyati, pacchimadvāraṃ apārutaṃ viya khāyati. Esa nayo sabbattha. Na sādhurūpeti vuttappakāraṃ sappam viya sādhurūpe isayo na āsīde, na pharusavacanena kāyakammena vā ghaṭṭento upagaccheyya. Kimkāraṇā? Saññatānaṃ tapassīnaṃ āsāditattā aṭṭhasu mahānirayesu mahādukkhassa anubhavitabbattā.

Idāni ye rājāno tathārūpe āsādetvā taṃ dukkhaṃ pattā, te dassetum “atikāyo”tiādimāha. Tattha atikāyoti balasampanno mahākāyo. Mahissāsoti mahādhanuggaho. Kekakādhīpoti kekakaraṭṭhādhipati. Sahassabāhūti pañcahi dhanuggahasatehi bāhusahassena āropetabbaṃ dhanuṃ āropanasamatthatāya sahasabāhu. Vibhavaṅgatoti vināsaṃ patto. Vatthūni pana sarabhaṅgajātake vitthāritāni. Upahacca mananti attano cittaṃ padūsetvā. Mātaṅgasminti mātaṅgapaṇḍite. Vatthu mātaṅgajātake vaṇṇitaṃ. Kaṇhadīpāyanāsajjāti kaṇhadīpāyanaṃ āsajja. Yamasāadhananti nirayapālakaraṇṇo āṇāpavattatṭhānaṃ. Vatthu ghaṭapaṇḍitajātake vitthāritaṃ. Isināti kapilatāpasena. Pāvekkhīti pavittṭho. Ceccoti cetiyarājā. Hīnattoti parihīnattabhāvo antarahitaiddhi. Pattapariyāyanti pariyāyaṃ maraṇakālaṃ patvā. Vatthu cetiyajātake kathitaṃ.

Tasmā hīti yasmā cittavasiko hutvā isīsu aparajjhītvā aṭṭhasu mahānirayesu paccati, tasmā hi. Chandāgamananti chandādicatubbidhampi agatigamaṇaṃ. Paduṭṭhenāti kuddhena. Gantā so nirayaṃ adhoti so tena adhogamaniyena kammaena adhonirayameva gacchati. Pāḷiyaṃ pana “nirayussada”nti likhitaṃ, tassa ussanirayaṃ gacchatīti attho. Vuḍḍheti vayovuḍḍhe ca guṇavuḍḍhe ca. Anapaccāti bhavantarepi apaccaṃ vā dāyādaṃ vā na labhantīti attho. Tālavatthūti diṭṭhadhammepi chinnaṃulātālo viya mahāvināsaṃ patvā niraye nibbattanti. Yo ca pabbajitaṃ hantīti yo bālajano samaṇaṃ hanati. Cirarattāyāti ciraṃ kālaṃ.

Evaṃ mahāsatto isivihetṭhakānaṃ paccananiraye dassetvā upari adhammikaṛājūnaṃ paccananiraye dassento “yo cā”tiādimāha. Tattha raṭṭhavidhamṇsanoti

chandādivasena gantvā raṭṭhassa viddhaṃsano. Accisaṅghaparetoti accisaṃūhapaṛikkhitto. Tejobhakkhassāti aggimeva khādantassa. Gattānīti tigāvute sarīre sabbaṅgapaccaṅgāni. Lomehi ca nakhehi cāti etehi saddhiṃ sabbāni ekajālāni honti. Tuttatṭītoti āneñjakāraṇaṃ kāriyamāno tuttehi viddho nāgo yathā nadati.

Evam mahāsatto adhammikaṛājūnaṃ paccananiraye dassetvā idāni pitughātakādīnaṃ paccananiraye dassetuṃ “yo lobhā”tiādimāha. Tattha lobhāti yasadhanalobhena. Dosā vāti duṭṭhacittatāya vā. Nittacanti lohakumbhiyaṃ bahūni vasasahassāni pakkaṃ nīharitvā tigāvutamassa sarīraṃ nittacaṃ katvā jalitāya lohapathaviyaṃ pātetvā tiṇhehi ayasūlehi koṭṭetvā cuṇavicuṇṇaṃ karonti. Andhaṃ karitvāti, mahārāja, taṃ pitughātakam nirayapālā jalitalohapathaviyaṃ uttānaṃ pātetvā jalitehi ayasūlehi akkhīni bhinditvā andhaṃ karitvā mukhe uṇhaṃ muttakarisaṃ pakkhipitvā palālapīṭhaṃ viya naṃ parivattetvā kappena saṇṭhite khāre lohaudake nimujjāpenti. Tattaṃ pakkuthitamayoguḷañcāti puna pakkuthitaṃ gūthakalalañceva jalitaayoguḷañca khādāpenti. So pana taṃ āhariyamānaṃ disvā mukhaṃ pidheti. Athassa dīghe ciratāpite jalamāne phāle ādāya mukhaṃ vikkhambhetvā vivaritvā rajjubaddhaṃ ayabalisam khipitvā jivhaṃ nīharitvā tasmiṃ vivaṭe mukhe taṃ ayoguḷaṃ sampavisanti pakkhipanti. Rakkhasāti nirayapālā.

Sāmā cāti, mahārāja, tassa pitughātakassa jivhaṃ balisena nikkaḍḍhitvā ayasaṅkūhi pathaviyaṃ nīhataṃ jivhaṃ sāmā soṇā sabalavaṇṇā sunakhā ca lohatuṇḍā gijjhā ca kākolasāṅghā ca añṇe ca nānappakārā sakuṇā samāgantvā āvudhehi chindantā viya vibhajja kākapadākārena koṭṭhāse katvā vipphandamānaṃ salohitaṃ vighāsaṃ khādantā viya satte bhakkhayantīti attho. Taṃ daḍḍhatālanti taṃ pitughātakam jhāyamānatālaṃ viya jalitasarīraṃ. Paribhinnagattanti tattha tattha paribhinnagattaṃ. Nippothayantāti jalitehi ayamuggarehi paharantā. Ratī hi tesanti tesam nirayapālānaṃ sā rati kīlā hoti. Dukkhiṇo paṇītareti itare pana nerayikasattā dukkhitā honti. Pettighātinoti pitughātakā. Iti imaṃ pitughātakānaṃ paccananirayaṃ disvā rājā bhītatasi to aho si.

Atha naṃ mahāsatto samassāsetvā mātughātakānaṃ paccananirayaṃ dasseti. Yamakkhayanti yamanivesanaṃ, nirayanti attho. Attakammaphalūpagoti attano kammaphalena upagato. Amanussāti nirayapālā. Hantāraṃ janayantiyāti mātughātakam. Vālehīti ayamakacivālehi veṭhetvā ayayantena pīlayanti. Tanti taṃ mātughātakam. Pāyentīti tassa pīliyamānassa ruhiraṃ gaḷitvā ayakapallaṃ pūreti. Atha naṃ yantato nīharanti, tāvadevassa sarīraṃ pākatikaṃ hoti. Taṃ pathaviyaṃ uttānaṃ nipajjāpetvā vilīnaṃ tambalohaṃ viya pakkuthitaṃ lohitaṃ pāyenti. Ogayha tiṭṭhatīti taṃ bahūni vassasahassāni ayayantehe pīletvā jegucche duggandhe paṭikūle mahante gūthakalalaāvāṭe khipanti, so taṃ rahadaṃ ogayha ogāhitvā tiṭṭhati. Atikāyāti ekadoṇikanāvappamāṇasarīrā. Ayomukhāti ayasūcimukhā. Chaviṃ bhetvānāti chavimādiṃ katvā yāva aṭṭhimpī bhetvā aṭṭhimiñjampi khādanti. Saṃgiddhāti gadhitā mucchitā. Na kevalañca khādanteva, adhomaggādīhi pana pavisitvā mukhādīhi nikkhamanti, vāmapassādīhi pavisitvā dakkhiṇapassādīhi nikkhamanti, sakalampi sarīraṃ chiddāvachiddaṃ karonti, so tattha atidukkhapareto viravanto paccati. So cāti so mātughātako ca taṃ sataporisaṃ nirayaṃ patto sasīsako nimuggova hoti, tañca kuṇapaṃ samantā yojanasataṃ pūtikaṃ hutvā vāyati. Mātughoti mātughātako.

Evam mahāsatto mātughātakānaṃ paccananirayaṃ dassetvā puna gabbhapātakānaṃ paccananirayaṃ dassento gāthamāha. Khuradhāraṃ amanukkammāti

khuradhāranirayaṃ atikkamitvā. Tattha kira nirayapālā mahantamahante khure upari dhāre katvā santharanti, tato yāhi gabbhapātanakharabhesajjāni pivitvā gabbhā pātītā, tā gabbhapātiniyo itthiyo jalitehi āvudhehi pothentā anubandhanti, tā tikhiṇakhuradhārāsu khaṇḍākhaṇḍikā hutvā punappunaṃ uttāya taṃ durabhisambhavaṃ khuradhāranirayaṃ akkamantiyo atikkamitvā nirayapālehi anubaddhā duggaṃ duratikkamaṃ visamaṃ vetaraṇiṃ nadiṃ patanti. Tattha kammakāraṇaṃ nimijātake āvi bhavissati.

Evaṃ gabbhapātiniṇaṃ nirayaṃ dassetvā mahāsatto yattha paradārikā ca aticāriniyo ca patantā paccanti, taṃ kaṇṭakasimbalinirayaṃ dassento “ayomayā”tiādimāha. Tattha ubhato abhilambantīti vetaraṇiyā ubhosu tīresu tāsamaṃ simbalīnaṃ sākā olambanti. Te accimantoti te pajjalitasarīrā sattā accimanto hutvā tiṭṭhanti. Yojananti tigāvutaṃ tesamaṃ sarīraṃ, tato uttāhitajālāya pana saddhiṃ yojanaubbedhā honti. Ete vajantīti te paradārikā sattā nānāvidhehi āvudhehi koṭṭiyamānā ete simbaliniraye abhiruhanti. Te patantīti te bahūni vassasahassāni rukkhaviṭapesu laggā jhāyitvā puna nirayapālehi āvudhehi vihatā vivattā hutvā parivattitvā adhosāsakā patanti. Puthūti bahū. Vinividdhaṅgāti tesamaṃ tato patanakāle heṭṭhā ayapathavito sūlāni uttāhitvā tesamaṃ matthakaṃ paṭicchanti, tāni tesamaṃ adhomaggena nikkhamanti, te evaṃ sūlesu viddhasarīrā cirarattā sayanti. Dīghanti supinepi niddaṃ alabhantā dīgharattaṃ jaggantīti attho. Ratyā vivasāneti rattīnaṃ accayena, cirakālātikkaṃenāti attho. Pavajjantīti saṭṭhiyojanikaṃ jalitaṃ lohakumbhiṃ kappena saṇṭhitaṃ jalitatambaloharasapuṇṇaṃ lohakumbhiṃ nirayapālehi khittā paccanti. Dussilāti paradārikā.

Evaṃ mahāsatto paradārikaaticārikānaṃ paccanasimbalinirayaṃ dassetvā ito paraṃ sāmikavattasassusasuravattādīni apūrentīnaṃ paccanaṭṭhānaṃ pakāsento “yā cā”tiādimāha. Tattha atimaññatīti bhisajātake vuttaṃ sāmikavattaṃ akarontī atikkamitvā maññati. Jeṭṭhaṃ vāti sāmikassa jeṭṭhabhātaraṃ. Nanandaranti sāmikassa bhaginiṃ. Etesampi hi aññatarassa hatthapādapiṭṭhiparikammaṃhāpanabhojanādibhedamaṃ vattaṃ apūrentī tesu hirottappaṃ anupaṭṭhapentī te atimaññati nāma, sāpi niraye nibbatti. Vaṅkenāti tassā sāmikavattādīnaṃ aparipūrikāya sāmikādayo akkositvā paribhāsivā niraye nibbattāya lohapaṭhaviyaṃ nipajjāpetvā ayasaṅkunā mukhaṃ vivaritvā balisena jivhaggaṃ nibbahanti, rajjubandhanena sabandhanaṃ kaḍḍhanti. Kiminanti kimibharitaṃ. Idamaṃ vuttaṃ hoti - mahārāja, so nerayikasatto evaṃ nikkāḍḍhitaṃ attano byāmena byāmaṃvattaṃ jivhaṃ āvudhehi koṭṭitakoṭṭitaṭṭhāne sañjātehi mahādoṇippamaṇehi kimīhi bharitaṃ passati. Viññāpetumaṃ na sakkotīti nirayapāle yācitukāmapi kiñci vuttaṃ na sakkoti. Tāpaneti evaṃ sā tattha bahūni vassasahassāni paccitvā puna tāpanamahāniraye paccati.

Evaṃ mahāsatto sāmikavattasassusasuravattādīni apūrentīnaṃ paccananirayaṃ dassetvā idāni sūkarikādīnaṃ paccananiraye dassento “orabbhikā”tiādimāha. Tattha avaṇṇe vaṇṇakārakāti pesuññakārakā. Khāranadinti ete orabbhikādayo etehi sattiādīhi haññamānā vetaraṇiṃ nadiṃ patantīti attho. Sesāni orabbhikādīnaṃ paccanaṭṭhānāni nimijātake āvi bhavissanti. Kuṭakārīti kūṭavinicchayassa ceva tulākūṭādīnaṃ kārake sandhāyetaṃ vuttaṃ. Tattha kūṭavinicchayakūṭaṭṭakārakakūṭaagghāpanikānaṃ paccananirayā nimijātake āvi bhavissanti. Vantanti vamtakaṃ. Durattānanti duggatattabhāvānaṃ. Idamaṃ vuttaṃ hoti - mahārāja, te durattabhāvā sattā ayakūṭehi matthake bhijjamāne vamtanti, tato

taṃ vantaṃ jalitaayakapallehi tesu ekaccānaṃ mukhe khipanti, iti te paresaṃ vantaṃ bhuñjanti nāma. Bheraṇḍakāti siṅgālā. Vipphandamānanti adhomukhaṃ nipajjāpitaṃ nikkaḍḍhitajivhaṃ ito cito ca vipphandamānaṃ. Migenāti okacārakamigena. Pakkhināti tathārūpeneva. Gantā teti gantāro te. Nirayussadanti ussanirayaṃ. Pāḷiyaṃ pana “nirayaṃ adho”ti likhitaṃ. Ayaṃ pana nirayo nimijātake āvi bhavissatīti.

Iti mahāsatto ettake niraye dassetvā idāni devalokavivaraṇaṃ katvā rañño devaloke dassento āha -

133. “Santo ca uddhaṃ gacchanti, suciṇṇenidha kammunā;
Suciṇṇassa phalaṃ passa, saindā devā sabrahmakā.

134. “Taṃ taṃ brūmi mahārāja, dhammaṃ raṭṭhapatī cara;
133-134. Tathā rāja carāhi dhammaṃ, yathā taṃ suciṇṇaṃ nānutappeyya pacchā”ti.

Tattha santoti kāyādīhi upasantā. Uddhanti devalokaṃ. Saindāti tattha tattha indehi saddhiṃ. Mahāsatto hissa cātumahārājādi ke deve dassento, “mahārāja, cātumahārājike deve passa, cattāro mahārājāno passa, tāvatimse passa, sakkaṃ passā”ti evaṃ sabbepi saindake sabrahmake ca deve dassento “idampi suciṇṇassa phalaṃ idampi phala”nti dassesi. Taṃ taṃ brūmīti tasmā taṃ bhaṇāmi. Dhammanti ito paṭṭhāya pāṇātipātādīni pañca verāni pahāya dānādīni puññāni karohīti. Yathā taṃ suciṇṇaṃ nānutappeyyāti yathā taṃ dānādipuññakammaṃ suciṇṇaṃ pitughātakammapaccayaṃ vipphaṇṇasāraṃ paṭicchādetuṃ samatthātāya taṃ nānutappeyya, tathā taṃ suciṇṇaṃ cara, bahuṃ puññaṃ karohīti attho.

So mahāsattassa dhammakathaṃ sutvā tato paṭṭhāya assāsaṃ paṭilabhi. Bodhisatto pana kiñci kālaṃ tattha vasitvā attano vasanaṭṭhānaññeva gato.

Satthā imaṃ dhammadesanaṃ āharitvā “na, bhikkhave, idāneva, pubbepesa mayā assāsito yevā”ti vatvā jātaṃ samodhānesi “tadā rājā ajātasattu ahosi, isigaṇo buddhaparisā, saṃkiccapaṇḍito pana ahameva ahosi”nti.

Saṃkiccajātakavaṇṇanā dutiyā.

Jātakuddānaṃ -

Atha saṭṭhinipātamhi, suṇātha mama bhāsitaṃ;
Jātakasavhayano pavaro, soṇakaarindamasavhayano;
Tathā vuttarathesabhakiccavaroti.

Saṭṭhinipātavaṇṇanā nīṭṭhitā.

ΠΑΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΥΤΗ ΤΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Η παρούσα μετάφραση αποτελεί μέρος του PaliVerse Project, της πρώτης πλήρους και ενιαίας αγγλικής μετάφρασης του Κανόνα Πάλι, μαζί με τα Σχόλια (Aṭṭhakathā) και τα Υποσχόλια (Ṭīkā) και συνοδεύεται από διαδραστικά εργαλεία μελέτης. Το PaliVerse είναι ένα έργο σε εξέλιξη. Οι μεταφράσεις που δημιουργούνται με τεχνητή νοημοσύνη βελτιώνονται συνεχώς μέσω αναθεωρήσεων και σχολίων από ειδικούς. Το παρόν κείμενο αποτελεί την πιο πρόσφατη μετάφραση κατά την ημερομηνία λήψης.

Ημερομηνία δημιουργίας PDF: 14 Σεπτεμβρίου 2026

ΠΩΣ ΝΑ ΠΑΡΑΘΕΣΕΤΕ ΤΗΝ ΠΗΓΗ

PaliVerse (2026). Σχόλια. Ο Κανόνας των Ομιλιών - Σχόλια. 5. Η συλλογή των μικρών κειμένων. 15. Σχόλια για το βιβλίο των ιστοριών γέννησης-2. 19. Το βιβλίο των εξήντα έχει ανακτηθεί από το paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος
Κέντρο Μελέτης και Πρακτικής Βουδισμού Τεραβάδα
Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρεία εγγεγραμμένη στην Ελλάδα
Το παρόν PDF μπορεί να διανέμεται ελεύθερα για σκοπούς μελέτης και πρακτικής.

PaliVerse.org